

Moterų vardai lietuvių akademinėje muzikoje: mitologijos, romantizmo ir istoriškumo sąsajos

Virginija Apanavičienė
Lietuvos muzikos ir teatro akademija

Pagrindiniai žodžiai: *vardas, moteris, lietuvių akademinė muzika, romantizmas, istorija.*

Straipsnio *tikslas* – pagal lietuvių akademinėje muzikoje – operose, baletuose ir simfonijose vartojamus mitologinius, literatūrinius, istorinius moterų vardus apibrėžti jų vartojimo raidos dėsningumus.

Uždaviniai – išgvildinti muzikos kūrinių veikėjų moteriškus vardus, juos susieti su lietuvių mitologija, istorija, literatūra. Objektas – lietuvių akademinėje muzikoje vartojami moterų vardai.

Metodai – analizė, lyginimas, apibendrinimas. Keliami hipotezė, kad akademinės muzikos kūriniuose pasitaikantys istorinių asmenybių vardai romantizuojami ir mitologizuojami, literatūriniais vardams siekiama suteikti istorinio autentiškumo ir juos mitologizuoti bei romantizuoti dėl to, kad lietuvių akademinė muzika dėl sudėtingų lietuvių tautos, valstybės ir gimtosios kalbos raidos sąlygų buvo atsilikusi nuo Vakarų Europos muzikinės kultūros raidos, jau XIX a. išgyvenusios romantizmą, kuris Lietuvoje tebesitęsė bemaž visą XX a.

Įvadas

Problema, ar lietuvių akademinėje muzikoje gausiai vartojami moterų vardai atspindi Lietuvos istoriją, kultūros raidą, beveik nėra tyrinėta. Kad senovės baltų mitologijoje būta apstu moteriškųjų dievybių, susijusių su gamtos reiškinais, gamtos garbinimu, būdingu senovės baltų pasaulėžiūrai, ir kad tai siejasi su pagrindinėmis senosios Europos deivėmis, patvirtina Marija Gimbutienė, aptardama Laimos, Laimos-Dalios, Raganos, Žemynos paskirtis ir jų transformacijas (G i m b u t i e n ė 1985, 160) bei aprašydama Deivės religiją (G i m b u t i e n ė 1996, 151). Apie su astraline mitologija susijusius moteriškus žvaigždžių (planetų) – Saulės dukrų vardus (Aušrinę, Vaivorą, Indrąją, Žiezdrę, Sėliją) rašo Pranė Dundulienė, aptardama dangaus deivių reikšmę senojoje lietuvių kultūroje (D u n d u l i e n ė 1989, 142–143). Kokios svarbios buvo deivės kasdieninėje kultūroje, atspindi senovės baltų simboliais perteikiamas Laimos-Dalios įvaizdis XIX a. žemaičių lovos užuolaidoje (K a r g a u d i e n ė 1992, 106–107). Senųjų baltų deivių vardai, įkūnyti pasakose, sakmėse, legendose, pateko į kasdieninę vartoseną, tapo moterų

vardais (Nijolė, Austėja, Milda), o atsiradus pirmiesiems akademinės muzikos pavymams buvo gausiai vartojami daugelio kompozitorių per visą XX a. Moterų vardų vartoseną akademinėje muzikoje 2001 m. gvildeno šio darbo autorė, pastebėdama, kad labiausiai akademinėje muzikoje paplito vakarų lietuvių moteriškieji mitologiniai personažai (Eglė, Jūratė) kaip regioniško šiuolaikinėje muzikoje atspindys, beje, ne visada tiksliai atskleidžiantis būdingus šiam regionui etninės muzikos savitumus (Apanavičienė 2001, 113–119). Apie moterų-herojų vardų gausą pasižymi XX a. lietuvių akademinės muzikos kūrinių, ypač sceninių, tradiciją, kurią būtų galima paaiškinti nepaprastai ryškiu baltiškojo etninės kultūros klodo, apimančio ne tik muzikos kalbos intonacinių, ritminių, struktūrinių elementų skvarbą į operų, baletų, simfonijų šiuolaikinį kompozicinį audinį, bet ir senosios žemdirbių kultūros paveldo – moteriškųjų dievybių, moteriškosios kultūros prasismelkimu, šio darbo autorė rašė nagrinėdama modernizmo lietuvių muzikoje, etninio ir kultūrinio tapatumo bei muzikos madų sąveiką (Apanavičienė 2007, 201–202).

Iš apžvelgtų tyrinėjimų galima pastebėti, kad moterų vardai akademinėje lietuvių muzikoje mitologijos, romantizmo ir istoriškumo požiūriu gvildinti fragmentiškai, todėl ši klausimą verta nagrinėti plačiau.

Europos muzikinėje kultūroje yra įprasta, kad scenos kūriniai – operos, baletai – pavadinami herojaus – vyro ar moters – vardu. Vakarų Europos kompozitorių klasikinėmis tapusių operų pavadinimuose gausu moterų vardų (Norma, Karmen), herojų muzikinės charakteristikos tobulos ir išsienamos (Dezdemoną – opera *Otelas*, Violeta – *Traviata*), tačiau galima pastebėti esminį skirtumą tarp įvairių Europos kraštų ir lietuviškų operų herojų charakteristikų ir operų fabulų: lietuviškų operų herojės yra ir visuomenės veikėjos, kovotojos (Dalia, Audronė, Gražina), o ne tik priklausomos nuo vyrų, neretai jas išlaikančių, ir visuomenės niekinamų (Verdžio operos „Traviata“ herojė Violeta), patiriančių pavydą ir smurtą (Dezdemoną, Karmen), bejėgių (Čio-čio-san). Tai yra susiję su nuo seno Europoje išsigalėjusia vyriškąja kultūra bei monoteistine krikščioniškąja, iš Artimųjų Rytų anksčiau Europos kraštus nei Lietuvą pasiekusia religija. Tiriant vardus lietuvių akademinėje muzikoje išryškėja jų sąsajos su istorija, romantizuotais jos pavidalais ir mitologiniu paveldu, kuris ryškesnis tik vokiečių kompozitoriaus romantiko Richardo Wagnerio *Nibelungų žiedo* tetralogijoje. Išimtis Vakarų Europos kraštų kompozitorių operų herojų plejadoje yra tik Verdžio operos *Aida* herojė didvyriškoji Aida, kilusi iš Nilo slėnio, t. y. žemdirbių krašto, kuriame nuo seno vyravo žemdirbystė, t. y. matriarchatinė kultūra, kurios atspindžiai – visame pasaulyje žinomos egiptietės Nefertitė, Kleopatra. Todėl moterų vardų vartojimo akademinėje muzikoje, nors ir apimančioje tik vieną šimtmetį, tyrimas atskleidžia ikiistorinių Lietuvos laikų baltiškąją pasaulėžiūrą, matriškinę (moteriškąją) kultūrą bei istorinių laikų Lietuvos kovų su kryžiuočiais, kovų už tautos laisvę tikrąjį patriotizmą, kuris siejamas labiau su moterimis nei su vyrais.

Mitologinių būtybių, deivių vardai

Lietuvių **mitologinių** moteriškųjų būtybių vardai vartojami nuo XX a. pradžios M. Petrausko, J. Gruodžio, J. Karnavičiaus, J. Indros, K. V. Banaičio, E. Balsio, A. Žigaitytės, J. Juozapaičio operose, baletuose, simfonijose.

Legenda apie Eglę – žalčių karalienę tapo Miko Petrausko operos *Eglė – žalčių karalienė* (1918), to paties pavadinimo Eduardo Balsio baletu (1960), Audronės Žigaitytės operos – baletu *Žilvinas ir Eglė* (2002) siužeto pagrindu. Eglės mitą Norbertas Vėlius gretina su antikos, Sirijos mitais (Persefonės ir Hado, Adonio ir Aspartės, Ozirio ir Izidės), kur moteriškosios būtybės patenka požemin ir vėl išleidžiamos, o vyriškiai nužudomi, dažniausiai vėlyvą vasarą, prinokus derliui; taip pat siejama ir su lietuvių laumėmis (Vėlius 1987, 158–159). Eglės, kaip medžio, ornamentika, amžinai žaliuojančio augalo įvaizdis siejamas su deivėmis Laume ir Laima (Tumėnas 1992, 56–66). *Eglės* žodžio kilmė iš šaknies „durti“ – prūsų *addle* (Mažilius 1988, 48) sietina su amžinai žaliuojančiu medžiu. Tad mitologinis moters vardas siejasi su senovės baltų pasaulėžiūra, kuriai būdinga gamtos reiškinių vienovė ir jos garbinimas. Eglės mitas negalėjo būti nepastebėtas kompozitorių kaip labai dramatiškas, tragiškas (Žilvino užkapojimas), kupinas perversmų (vaikų kankinimas prie naktigonių laužo ir jų virtimas medžiais – Ažuolu, Beržu, Uosiu, Drebule). Visuose minėtuose kūrinuose vyrauja herojė moteris – Eglė, kuri yra labiau veikianti būtybė nei Žilvinas – nurodantis, įpareigojantis, žadantis (išplaukti iš jūros pieno puta). Eglė paverčia medžiais savo vaikus, taip išreikšdama savo antgamtinę galią.

Legenda apie Jūratę ir Kastytį ne kartą domino kompozitorius, tarp kurių buvo ir neužbaigusiuju savo muzikinių sumanymų: tai rusų kompozitorius A. Skriabinas ir lietuvių muzikos klasikas M. K. Čiurlionis. Remiantis legenda buvo sukurtas pirmasis lietuviškasis baletas Juozo Gruodžio *Jūratė ir Kastytis* (1930), Juliaus Gaidelio simfoninė poema (1947), Kazimiero Viktoro Banaičio opera (1956), Jurgio Juozapaičio kamerinė simfonija (1974). Jūros deivės Jūratės ir mirtingojo Kastyčio bei nulemiančio liūdną baigtį Perkūno triada iškelia Jūratės, kaip jūros deivės, amžinumo idėją – sudaužyti gintaro rūmai nuolatos primena šią istoriją mažais gintaro gabalėliais, išmetamais po audros į pakrantę. Mitologiniai veikėjai operose ir balete romantizuojami, sukuriama lyriniai jų charakteriai.

Mitologiniai vardai kartais suteikiami ir nepagrindiniams veikėjams, pvz., Rasa (siejasi su Aušrine) Vytauto Klovos operoje *Vaiva* (Kuzavinis, Savukynas 1987, 310).

Istoriniai vardai

Akademinės muzikos kūrinuose pasitaikantys **istorinių** asmenybių vardai romantizuojami ir mitologizuojami, suteikiant jiems lietuvių mitologinių būtybių, beje, ne tiktai gerųjų, bet ir blogųjų, bruožų. Pirmoji lietuvių opera Miko Petrausko *Birutė* ikūnijo legendomis apipintos realios istorinės asmenybės – kunigaikščio Kęstučio žmonos, Vytauto motinos Birutės – atminimą. Vien tai, kad Birutės istorijoje pabrėžiama, kad ji buvusi vaidilutė, kūrenusi šventąją ugnį Palangoje

ant kalno prie jūros, suteikia šiai herojei mitologinį atspalvį. Nors tai pirmoji lietuviška opera, tačiau jau ir joje Birutė parodoma kaip valinga asmenybė, nepaklūstanti kryžiuočių vilionėms šventąją kalvą išmainyti į gyvenimą jų pilyje, o vėliau pasiryžusi pakeisti gyvenimo būdą, iškeisti amžinuosius vaidilutės įžadus į kunigaikščio Kęstučio pasiūlymą tapti jo žmona. Operoje *Birutė*, nesilaikant žanro reikalavimų, Kęstučiui netgi nesukurta vokalinė partija, taip nepabrėžiant jo, kaip herojaus, reikšmės, visą operos dramaturginį svorį skiriant Birutei. Kadangi Birutės vardas, kai kurių tyrinėtojų nuomone, gali būti kildinamas iš skandinavų kalbų, neatmestina, kad ir pati Birutė galėjo būti vikingų palikuonė, nes jos veiksmai priemeną senovės germanų mitų ryžtingų herojų, o ne baltiškųjų deivių elgesį.

Lietuvių kompozitorių muzikoje yra ir nelietuviškų vardų, susijusių su ilgaamžė Lietuvos istorija. Renesanso laikotarpio herojė – karaliaus Žygimanto senojo žmoną Boną Sforcą įamžina Giedriaus Kuprevičiaus opera *Karalienė Bona* (1999), Slucko kunigaikštystę Sofiją – Jurgio Karnavičiaus opera *Radvila Perkūnas* (1934), Tojaną, Kazimiero Lyščinskio mylimąją, sudeginą kartu su juo Vilniuje, – Antano Račiūno opera *Saulės miestas* (1965), Marytę – Račiūno opera *Marytė* (1951). Ši opera įkūnija XX a. vidurio herojė, realiai gyvenusią merginą iš Zarasų – Mariją Melnikaitę (M. Melnik), kuri žuvo per karą su vokiečiais. Nors operos herojumi galėjo būti pasirinktas ir vyras, nes vyrų tarp kariaujančiųjų buvo dauguma, tačiau, tęsdamas lietuviškosios operos tradiciją – kovotoja yra moteris, kompozitorius pasirenka moterį.

Dėl romantizmo literatūros poveikio kompozitoriai nuo pat XX a. pradžios kai kuriems herojams buvo linkę suteikti praeityje gyvenusių istorinių asmenybių bruožų. Vytauto Klovos operoje *Pilėnai* (1957) veikia kunigaikštis Margiris, kurio istorinę tapatybę tarsi patvirtina legenda apie su visais gyventojais sudegusią pilį. Greta veikia įdukra Mirta, kurios vardas kuria blogio asociacijas (Mirta – „mirtis“), nors jis gali būti siejamas ir su gėlės pavadinimu. Mirtos vardas mitologizuojamas, suteikiant blogosios deivės bruožų, kurie vėliau pasiteisina, nes Mirta, išdaviko duktė, išduoda Pilėnų gyventojus priešams.

Literatūriniai vardai

Literatūriniai sceninių kūrinių moterų herojų vardai yra sukurti rašytojų – Gražina, Vaiva, kilę iš bendrinių, susijusių su gamta – Audronė, Ramunė (Jurgio Gaižausko operetė *Ramunė*, 1962), Rūta (Vytauto Laurušo opera *Paklydę paukščiai*, 1967), arba yra nauji, verstiniai – Auksė, Danguolė, Giedrė (Antano Rekašiaus baletas *Aistros*, 1970) (K u z a v i n i s, S a v u k y n a s 1987, 44–45). Vardai gali būti pritaikyti prie situacijos, pvz., sulotynintas graikiškas Veronika, turintis *phérō* – „nešti“ elementą vardo pradžioje, tarsi simbolizuojantis nešiojančią, neščią herojė V. Baumilo operoje *Paskenduolė* (1957) pagal Antano Vienuolio apysaką (Ibid., 367) arba Marilė, profesoriaus Vidūno žmona (Vytauto Paltanavičiaus opera *Kryžkelėje*, 1967) – trumpinys iš sulotyninto graikiško Amarilė – *Amaryllis* – „gavius šaltinis“ (Ibid., 73). Pasitaiko senųjų, kunigaikštiškųjų vardų, jų trumpinių – Dana – (Gaidelio to paties pavadinimo opera, 1964), Danutė (S. Šimkaus

opera *Kaimas prie dvaro*, (1941), Elena (krikščioniškas kunigaikštystės, kunigaikščio Algirdo dukters vardas) iš Klovos operos *Duktė* (1959) (Ibid., 34–40). Literatūriniuose siužetuose atsiranda ir mitologinių vardų – Eglė (Klovos *Pilėnai*), Indrė (Balsio opera *Kelionė į Tilžę*, 1980), Laima (Benjamino Gorbulskio operetė *Meilė ir skarda*, 1960), Birutė (Antano Klenickio opera *Prie Nemuno*, 1952). Operose vartojami išvestiniai, vėliau paplitę kasdieninėje vartosenoje vardai, pvz., Klovos operos *Vaiva* (1957), sukurtos pagal Balio Sruogos apsakymą „Perkūnas, Vaiva ir Straublys“, herojės vardas, susijęs su tariamos deivės Vaivos (vaivorykštė – Laimos juosta) vardu (Ibid., 361–362).

Jurgio Karnavičiaus opera *Gražina* (1932), parašyta pagal to paties pavadinimo Mickevičiaus herojinę poemą, įtvirtino menamą istorinės asmenybės įvaizdį. Kunigaikštienė Gražina persirengia vyriškais drabužiais ir veda lietuvių karius į kovą su kryžiuočiais, pakeisdama savo vyrą kunigaikštį Liutaurą, kuris norėjo išduoti Vytautą, ir žūsta. Kaip ir kitose operose, kuriose veikia herojės moterys, Gražinos muzikiniai numeriai yra išraiškingiausi, jos arijos ir dabar atliekamos koncertuose. Lietuvos istorijoje būta didvyriškų moterų, kaip antai XIX a. pradžioje gyvenusi grafitė Emilija Pliaterytė, iš tiesų vadovavusi būriams, kovojusiems mūšio lauke su rusų caro kareiviais.

Juozo Indros baleto *Audronė* (1957) herojė taip pat yra XIII a. kovų su kryžiuočiais įkvėpėja, tarsi priešprieša vyrams – egoistiškiems, kerštingiems, linkusiems į išdavystę – kunigaikščiui Kunotui ir karžygiui Ugniui, bet kurią akimirką linkusiems susidėti su kryžiuočiais, kuriuos Audronė vertina kaip neabejotinus priešus ir kelia karius į kovą.

Balio Dvariono opera *Dalia* pagal Sruogos dramą *Apyaušrio dalia* įtvirtina romantizuotą, mitologinį Dalios-Laimės vardą (G r e i m a s 1990, 212). Daliai suteikiamas ne nuo situacijos priklausantis, impulso pagautos kovotojos (Audronė, Gražina), bet nuoseklios, sąmoningos visuomenės veikėjos, menininkės, organizatorės, įgijusios pasitikėjimą tarp savo bendruomenės narių moters, charakteris. Dalia – pati ryškiausia lietuvių sceninių kūrinių herojė, kurios vardas jungia mitologinius, literatūrinius ir istorinius aspektus (valstiečių sukilimas Žemaitijoje XVIII a. – istorinis faktas).

Lietuvių muzikoje romantizmo laikotarpis užsitęsė labai ilgai, palyginus su Vakarų Europos kraštų muzikos stilių raida – iki 1960 m., kada prasidėję demokratėjimo poslinkiai Tarybų Sąjungoje atvėrė Vakarų Europos kraštų kultūros pasiekimus, o atsiradus galimybių lietuvių kompozitoriams išvykti į Varšuvos šiuolaikinės muzikos festivalius, įvyko lūžis ir lietuviškos muzikos kūrinių stilistikoje: pradėtos naudoti naujosios XX a. muzikos kompozicijos technologijos – dodekafonija, serializmas, prisiminta ketvirtatonių technika, naudota lietuvių muzikoje Lietuvos nepriklausomos respublikos laikotarpiu ketvirtajame XX a. dešimtmetyje. Romantizmo stilius, lietuvių muzikoje įsitvirtinęs po Antrojo pasaulinio karo, užsitęsė ne tik todėl, kad lietuvių akademinė muzika pradėjo vystytis nuo XX a. pradžios, pavėlavusi keletą šimtmečių, palyginus su Vakarų Europos šalimis, bet dar ir dėl to, kad pakitus valstybės valdymo santvarkai ir 1940 m. netekus valsty-

bingumo, Lietuvos, kaip socialistinės Tarybų Sąjungos respublikos, menininkai privalėjo derinti meninę kūrybą su priverstine ideologija ir primesta socialistinio realizmo stilistika. Socialistinis realizmas, sumišęs su romantizmu, „užkonservavo“ romantizmą ir tapo terpe, sugražinusia lietuviškąją akademinę muziką į XIX a. romantinės operos laikmetį, kurio tuomet Lietuvoje nebuvo ir negalėjo būti, nes nebuvo profesionalių nacionalinių kompozitorių XIX a. rusų caro valdžiai uždarius Vilniaus universitetą ir nuo 1864 m. uždraudus vartoti lietuvių raštą. Praleistas XIX a. būdingas stilistinis muzikos laikotarpis buvo atkurtas ir užpildytas šeštojo ir septintojo dešimtmečio scenine lietuvių kompozitorių kūryba, palikusia istorijai keletą dešimčių profesionaliai sukurtų nacionalinių sceninių kūrinių.

Vardų denominacija

Moterų vardai, realizuoti akademinės muzikos kūriniuose – operose, baletuose, atspindi lietuvių etninės kultūros raidą, senovės baltų pasaulėžiūrą, mitologiją, Lietuvos naujųjų laikų istoriją, išryškina Senosios Europos matristinę pasaulėjautą, būdingą žemdirbių kultūrai. XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais pastebima savotiška „denominacija“ – moters vardas išnyksta iš pavadinimų, siužetų, moteris veikia tampa menama, ji egzistuoja tik herojaus prisiminimuose (Marija Žigaitytės operoje *Mažvydas*). Tai yra būdinga sceniniams kūriniams, susijusiems su Mažosios Lietuvos, kurioje XVI a. įsigalėjo protestantizmas, istorija. Monoteistinė krikščioniškoji pasaulėžiūra, reformacija, Karaliaučiaus universitetas sudarė sąlygas kultūros veikėjų – vyrų veiklai (Kristijonas Donelaitis Algimanto Bražinsko operoje *Kristijonas*, 1986, Martynas Mažvydas Žigaitytės operoje *Mažvydas*, 1988), o moterų vaidmenys šiuose kūriniuose nereikšmingi arba jų apskritai nėra. Kai kurie tokio pobūdžio kūriniai yra susiję ir su Lietuvos istorija, pvz., su Tytuvėnų vienuolyno fundatoriumi didiku E. Valavičiumi (Žigaitytės vokalinė choreografinė misterija *Praregėjimas*, 1997, pastatyta 2005), Mindaugo karūnavimu (Broniaus Kutavičiaus opera *Ugnis ir tikėjimas*, 2004), kur Morta yra tik scenografijos dalis. Geografiškai tolimesnių kultūrų įtaka lemia tai, kad operoje, susijusioje su Rytais, Vytauto Barkausko *Legendoje apie meilę* (1974) remiantis turkų rašytoju N. Hikmetu akcentuojamas vyro vardas Farchadas, o moterų vaidmenų atlikėjos – valdovė, valdovės sesuo – neturi aiškiai ištariamų vardų operos partijose. Denominacija, moters vaidmens išnykimas nėra susijusi su operos, kaip žanro, kaita ar nykimu iš pasaulio muzikos kultūros – jo naujausiuose pavyzdžiuose išlieka žanro reikalavimai.

Išvados

Moterų vardai lietuvių akademinėje muzikoje dažniausiai vartojami XX a. trečiojo–septintojo dešimtmečio romantinio stiliaus sceniniuose kūriniuose. Vieni jų siejami su kūriniams, atspindinčiais senovės baltų pasaulėžiūrą (Eglė, Jūratė, Birutė), mitus, legendas, pasakų siužetus. Istoriniai moterų vardai – Bona, Sofija, Marytė – lietuviškose operose įkūnija realias asmenybes. Kai kurie literatūriniai vardai – Gražina, Audronė, Dalia, Vaiva, Indrė – siejami su mitologinėmis būtybėmis,

idealizuojami, o mitologinių būtybių ir istorinių asmenybių savybių painiojimas aiškintinas tuo, kad lietuvių akademinė muzika dėl sudėtingų lietuvių tautos, valstybės ir gimtosios kalbos sąlygų buvo atsilikusi nuo Europos muzikinės kultūros raidos, todėl XIX a. Europos mene vyravęs romantizmas Lietuvoje tebesitęsė be-
maž visą XX a.

Moterų vardų gausa gali būti siejama su senovės baltų pasaulėžiūra, paveikusia akademinės muzikos kūrybą.

Literatūra

- A p a n a v i č i e n ė 2001 – Virginija Apanavičienė, „Vakarų lietuvių moteriškieji mitologiniai personažai akademinėje lietuvių muzikoje: regioniškumo problemos“, *Tiltai*, priedas, 2001, Nr. 7, Vakarų Lietuvos muzika (I), Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 113–119.
- A p a n a v i č i e n ė 2007 – Virginija Apanavičienė, „Modernizmas lietuvių muzikoje: etninio ir kultūrinio tapatumo bei muzikos madų sąveika“, *Rytų Europos kultūra migracijos kontekste* (sudarė Irena Regina Merkienė), Vilnius: Versus aureus.
- D u n d u l i e n ė 1989 – Pranė Dundulienė, *Pagonybė Lietuvoje*, Vilnius: Mintis.
- G i m b u t i e n ė 1985 – Marija Gimbutienė, *Baltai priešistoriniais laikais*, Vilnius: Mokslas.
- G i m b u t i e n ė 1996 – Marija Gimbutienė, *Senoji Europa*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- G r e i m a s 1990 – Algirdas Julius Greimas, *Tautos atminties beieškant. Apie dievus ir žmones*, Vilnius-CHICAGO: Mokslas.
- K a r g a u d i e n ė 1992 – Aušra Kargaudienė, „Lietuvių liaudies siuvinėti daiktai ir jų ryšys su apeigomis bei papročiais“, *Senovės baltų simboliai*, Vilnius: Academia.
- K u z a v i n i s, S a v u k y n a s 1987 – Kazys Kuzavinis, Bronys Savukynas, *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslas.
- M a ž i u l i s 1988 – Vytautas Mažiulis, *Prūsų kalbos etimologijos žodynas, A–H*, Vilnius: Mokslas.
- T u m ė n a s 1992 – Vytautas Tumėnas, „Eglutės ir svastikos ornamentų simbolika Lietuvoje“, *Senovės baltų simboliai*, Vilnius: Academia.
- V ė l i u s 1987 – Norbertas Vėlius, *Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis*, Vilnius: Vaga.

Virginija Apanavičienė

Moterų vardai lietuvių akademinėje muzikoje: mitologijos, romantizmo ir istoriškumo sąsajos

S a n t r a u k a

Pagrindiniai žodžiai: vardas, moteris, lietuvių akademinė muzika, romantizmas, istorija.

Nagrinėjant moterų vardus lietuvių akademinėje muzikoje prieinama prie išvados, kad moterų vardai atskleidžia senosios baltų pasaulėžiūros įtaką XX a. lietuvių muzikai, o šių

vardų mitologizavimas, romantizavimas, siekimas istoriniams vardams suteikti romantizmo, o literatūriniais – istorinio autentiškumo atskleidžia tai, kad lietuvių akademinė muzika dėl sudėtingų lietuvių tautos, valstybės ir gimtosios kalbos raidos sąlygų buvo atsilikusi nuo Europos muzikinės kultūros raidos, todėl Europoje pergyventas XIX a. romantizmas Lietuvoje tebesitęsė bemaž visą XX a. Pusę amžiaus Lietuvoje vyravusi socialistinė kultūra su privalomuoju ideologizuotu socialistinio realizmo stiliumi sumišo su romantizmo liekanomis ir paveikė lietuviškosios sceninės muzikos stiliškumą. Nepaisant to, moteriškųjų vardų dominavimas akademinėje muzikoje, moterų – herojų, kovotojų už laisvę su visų istorinių laikotarpių tautos priešais – gausumas atskleidžia pamatinius baltiškiosios pasaulėžiūros sluoksnius, nepaveiktus nei katalikiškosios, nei protestantiškosios krikščioniškojo tikėjimo pakraipos. Moterų vardai, įkūnijantys romantizuotos istorijos herojes, pirmiausia pavartoti literatūros ir muzikos kūrinuose, perimami kasdieninėn vartosenon, kaip ir paveldėtieji iš mitų, legendų, pasakų.

Virginija Apanavičienė

The Names of Women in Lithuanian Academic Music: the Correlations of Myths, Romantic Features and History

S u m m a r y

Keywords: *name, woman, Lithuanian, academic music, Romanticism, history.*

The analysis of the names of women used in Lithuanian academic music showed that the names of women reveal the influence of the ancient Baltic world-outlook towards the Lithuanian music of the 20th century. It also revealed that Lithuanian academic music had been behind the development of the European musical culture due to the difficult conditions of the development of the Lithuanian nation, State and national language. Thus the Romanticism of the 19th century in Europe lasted almost the whole of the 20th century in Lithuania. The forced socialist culture with compulsory social realism under oppression of the ideology of the totalitarian state mixed up with the relics of Romanticism influenced the style of Lithuanian music. Despite that fact, the predominant majority of the names of women in the academic music, especially of the women heroes, fighters for the freedom against all the enemies of the nation and of all the times revealed deep layers of the Baltic world-outlook not influenced by Catholic or Protestant Christian faith. The names of the women from the romantic history, used in literature and musical pieces, turned into an everyday usage as if they were inherited from the myths, folk tales and legends.

Virginija APANA VIČIENĖ
Muzikos teorijos katedra
Lietuvos muzikos ir teatro akademija
Gedimino pr. 42
LT-01110 Vilnius
[vapanaviciene@gmail.com]